

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 3 kwietnia 2014 r. *

Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Artykuł 22 pkt 1 — Wyłączna właściwość — Spory, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach — Charakter prawa pierwokupu — Artykuł 27 ust. 1 — Zawisłość sporu — Pojęcie roszczeń zgłoszonych między tymi samymi stronami i mających ten sam przedmiot — Relacja między art. 22 pkt 1 i art. 27 ust. 1 — Artykuł 28 ust. 1 — Sprawy wiążące się ze sobą — Kryteria oceny przy zawieszeniu postępowania

W sprawie C-438/12

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht München (Niemcy) postanowieniem z dnia 16 lutego 2012 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 2 października 2012 r., w postępowaniu

Irmengard Weber

przeciwko

Mechthilde Weber,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: M. Ilešič, prezes izby, C.G. Fernlund, A. Ó Caoimh, C. Toader (sprawozdawca) i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: M.N. Jääskinen,

sekretarz: M.V. Turrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 października 2013 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu I. Weber przez A. Seitza, Rechtsanwalt,
- w imieniu M. Weber przez A. Kloyera, Rechtsanwalt, F. Calmette, avvocato, oraz H. Prüttinga,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henza oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: niemiecki.

- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez J. Beeko, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez M. Gray, barrister,
- w imieniu rządu szwajcarskiego przez D. Klingele, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez W. Bogensbergera oraz M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 30 stycznia 2014 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 22 pkt 1, art. 27 i 28 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1).
- 2 Wniosek został złożony w ramach sporu między Irmengard Weber (zwaną dalej „I. Weber”) a jej siostrą Mechthilde Weber (zwaną dalej M. Weber”), mającego na celu zobowiązanie M. Weber do wyrażenia zgody na wpisanie I. Weber do księgi wieczystej jako właścicielki.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw 2 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„Różnice pomiędzy przepisami poszczególnych państw o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń utrudniają należyte funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Dlatego nieodzowne jest wydanie przepisów celem ujednoczenia przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych oraz uproszczenia formalności ze względu na szybkie i nieskomplikowane uznawanie i wykonywanie orzeczeń z państw członkowskich związanych niniejszym rozporządzeniem”.

- 4 Motyw 15 tego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„W interesie zgodnego wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Dla celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie”.

- 5 Motyw 16 rzeczonego rozporządzenia stanowi:

„Wzajemne zaufanie w [do] wymiar[ui] sprawiedliwości w ramach [Unii] usprawiedliwia uznawanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim z mocy prawa, bez jakiegokolwiek szczególnego postępowania, z wyjątkiem przypadku sporu co do uznania”.

- 6 Artykuł 22 pkt 1 tego rozporządzenia, zawarty w sekcji 6 jego rozdziału II, dotyczącej jurysdykcji wyłącznej, przewiduje:

Niezależnie od miejsca zamieszkania jurysdykcję wyłączną mają:

- 1) w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości – sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona.

[...]”.

- 7 Zgodnie z art. 35 rozporządzenia nr 44/2001, zawartego w sekcji 8 jego rozdziału II, zatytułowanej „Badanie jurysdykcji i dopuszczalności postępowania”:

„Sąd państwa członkowskiego stwierdza z urzędu brak swej jurysdykcji, jeżeli wystąpiono do niego o rozpoznanie sprawy należącej na podstawie art. 22 do wyłącznej jurysdykcji sądu innego państwa członkowskiego”.

- 8 Artykuł 27 rozporządzenia, umieszczony w sekcji 9 rozdziału II, zatytułowanej „Zawisłość sprawy – sprawy wiążące się ze sobą”, stanowi:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

2. Jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed który wytoczono powództwo później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu”.

- 9 Artykuł 28 rzeczonoego rozporządzenia, regulujący kwestię spraw wiążących się ze sobą, stanowi:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisłe są sprawy, które pozostają ze sobą w związku, każdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, może zawiesić postępowanie.

[...]

3. W rozumieniu niniejszego artykułu uważa się, że sprawy pozostają ze sobą w związku, jeżeli istnieje między nimi tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń”.

- 10 Artykuł 34 tego samego rozporządzenia przewiduje:

„Orzeczenia nie uznaje się, jeżeli:

- 1) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie;
- 2) pozwanemu, który nie wdał się w spór, nie doręczono dokumentu wszczynającego postępowanie lub dokumentu równorzędnego w czasie i w sposób umożliwiających mu przygotowanie obrony, chyba że pozwany nie złożył przeciwko orzeczeniu środka zaskarżenia, chociaż miał do tego możliwość;
- 3) orzeczenia nie da się pogodzić z orzeczeniem wydanym między tymi samymi stronami w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie;

4) orzeczenia nie da się pogodzić z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie członkowskim albo w państwie trzecim w sporze o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, o ile to wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki konieczne do jego uznania w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie”.

11 Artykuł 35 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„1. Orzeczenia nie uznaje się nadto, jeżeli jest ono sprzeczne z przepisami sekcji 3, 4 i 6 rozdziału II lub w wypadku przewidzianym w art. 72.

2. Przy badaniu podstaw jurysdykcji wymienionych w ust. 1 sąd lub inny właściwy organ państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, jest związany ustaleniami faktycznymi, na których sąd państwa członkowskiego pochodzenia oparł swą jurysdykcję.

3. Z zastrzeżeniem przepisów ust. 1 jurysdykcja sądu państwa członkowskiego pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego w rozumieniu art. 34 pkt 1”.

Prawo niemieckie

12 Paragraf 1094 ust. 1 Bürgerliches Gesetzbuch (kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB”) w następujący sposób definiuje prawo pierwokupu obciążające nieruchomości:

„Nieruchomość może zostać obciążona w ten sposób, że temu, na czyją rzecz następuje obciążenie, przysługuje wobec właściciela prawo pierwokupu”.

13 Paragrafy 463 i 464 BGB zawierają normy dotyczące wykonania prawa pierwokupu obciążającego nieruchomości.

14 Paragraf 463 BGB stanowi:

„Ten, komu w odniesieniu do danego przedmiotu przysługuje prawo pierwokupu, może wykonać to prawo pierwokupu, gdy zobowiązany zawarł z osobą trzecią umowę sprzedaży dotyczącą tego przedmiotu”.

15 Zgodnie z § 464 BGB:

„(1) Wykonanie prawa pierwokupu następuje przez oświadczenie złożone zobowiązanemu. Oświadczenie nie wymaga formy określonej dla umowy sprzedaży.

(2) Przez wykonanie prawa pierwokupu dochodzi do skutku sprzedaż pomiędzy zobowiązanym a uprawnionym na warunkach, które uzgodnił zobowiązany z osobą trzecią”.

16 Paragraf 873 ust. 1 BGB, określający wymogi dotyczące przeniesienia własności, przewiduje:

„Do przeniesienia własności nieruchomości [...] wymagana jest zgoda uprawnionego i drugiej strony co do nastąpienia zmiany prawa i wpisanie zmiany prawa do księgi wieczystej, chyba że ustawa stanowi inaczej”.

17 Paragraf 19 Grundbuchordnung (ustawy o księgach wieczystych) stanowi:

„Wpis zostaje dokonany wtedy, gdy wyrazi na niego zgodę ten, na którego prawo wpływa ten wpis”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 18 I. Weber oraz M. Weber, siostry mające odpowiednio 82 lata i 78 lat, są współwłaścicielkami, odpowiednio, sześciu dziesiątych i czterech dziesiątych udziału w nieruchomości położonej w Monachium (Niemcy).
- 19 Na podstawie aktu notarialnego z dnia 20 grudnia 1971 r. na rzecz I. Weber zostało wpisane do księgi wieczystej rzeczowe prawo pierwokupu obciążające udział M. Weber wynoszący cztery dziesiąte.
- 20 Umową w formie aktu notarialnego z dnia 28 października 2009 r. M. sprzedała swój udział we współwłasności wynoszący cztery dziesiąte na rzecz Z. GbR, spółki prawa niemieckiego, której jednym z członków zarządu jest jej syn F. Calmetta, adwokat zamieszkały w Mediolanie. Na podstawie jednej z klauzul tej umowy M. Weber, jako sprzedająca, zastrzegła sobie prawo odstąpienia, ograniczone terminem do dnia 28 marca 2010 r. oraz określonymi warunkami.
- 21 I. Weber, poinformowana przez notariusza, który sporządził rzeczoną umowę, pismem z dnia 18 grudnia 2009 r. wykonała przysługujące jej prawo pierwokupu odnośnie do tego udziału w nieruchomości.
- 22 W dniu 25 lutego 2010 r. I. Weber oraz M. Weber zawarły przed tym samym notariuszem umowę, w której powtórnie wyraźnie uznały skuteczne wykonanie prawa pierwokupu przez I. Weber i zgodziły się w kwestii przeniesienia własności na jej rzecz za tę samą cenę, która została uzgodniona w umowie zawartej między M. Weber i spółką Z. GbR. Obie strony poleciły jednak notariuszowi, by czynności zmierzające do wpisania przeniesienia własności do księgi wieczystej zgodnie z § 873 ust. 1 BGB podjął dopiero złożeniu przez M. Weber u tego samego notariusza pisemnego oświadczenia o niewykonaniu prawa do odstąpienia od umowy lub o rezygnacji z tego prawa wynikającego z umowy zawartej ze spółką Z. GbR w ustalonym terminie, upływającym z dniem 28 marca 2010 r. W dniu 2 marca 2010 r. I. Weber zapłaciła umówioną cenę nabycia, to jest 4 000 000 EUR.
- 23 Pismem z dnia 15 marca 2010 r. M. Weber oświadczyła, że skorzystała względem I. Weber z prawa odstąpienia zgodnie z umową z dnia 28 października 2009 r.
- 24 Pozwem z dnia 29 marca 2010 r. Z. GbR wytoczyła przed Tribunale ordinario di Milano (sąd w Mediolanie) (Włochy) powództwo przeciwko I. Weber oraz M. Weber, domagając się stwierdzenia, po pierwsze, nieważności wykonania przez I. Weber prawa pierwokupu, oraz po drugie, ważności umowy zawartej między M. Weber a tą spółką.
- 25 W dniu 15 lipca 2010 r. I. Weber wytoczyła przed Landgericht München I (sąd krajowy w Monachium I) (Niemcy) powództwo przeciwko M. Weber, żądając nakazania jej wyrażenia zgody na wpisanie przeniesienia własności spornego udziału w nieruchomości wynoszącego cztery dziesiąte do księgi wieczystej. W uzasadnieniu I. Weber podała w szczególności, że z powodu wykonania prawa pierwokupu uzgodnione pomiędzy Z. GbR a M. Weber prawo odstąpienia nie należy do klauzul umownych, które mają do niej zastosowanie.
- 26 Landgericht München I zawiesił wszczęte przed nim postępowanie z uwagi na postępowanie już toczące się przed Tribunale ordinario di Milano, uzasadniając to art. 27 ust. 1 oraz posiłkowo art. 28 ust. 1i 3 rozporządzenia nr 44/2001. I. Weber odwołała się od tego orzeczenia do Oberlandesgericht München (wyższego sądu krajowego w Monachium) (Niemcy).

27 Oberlandesgericht München, uważając – co do zasady – że przesłanki z art. 27 ust. 1 tego rozporządzenia, a przynajmniej przesłanki z jego art. 28 ust. 1 i 3, nie zostały spełnione, postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy zakres stosowania art. 27 rozporządzenia [nr 44/2001] obejmuje także sytuacje, w których dwie strony w jednym sporze sądowym występują w charakterze pozwanych, gdyż przeciwko obu stronom zostało wytoczone przez osobę trzecią powództwo, a w innym sporze sądowym występują odpowiednio w charakterze powoda i pozwanego? Czy w takiej sytuacji chodzi o spór sądowy »między tymi samymi stronami«, czy też różne żądania wysunięte przeciwko obu pozwany przez powoda w jednym postępowaniu należy rozpoznać oddzielnie z takim skutkiem, iż należy przyjąć, że nie chodzi o spór sądowy »między tymi samymi stronami«?
- 2) Czy chodzi o powództwo o »to samo roszczenie« w rozumieniu art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, gdy żądania powództwa i uzasadnienie powództwa w obu postępowaniach są wprawdzie różne, ale
 - a) musi zostać rozpatrzona ta sama kwestia wstępna w celu rozstrzygnięcia obu postępowań, lub
 - b) w jednym postępowaniu w ramach wniosku posiłkowego żądane jest ustalenie stosunku prawnego, który w drugim postępowaniu odgrywa rolę kwestii wstępnej?
- 3) Czy chodzi o powództwo, którego przedmiotem jest prawo rzeczowe na nieruchomości w rozumieniu art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, gdy żąda się ustalenia, że pozwany nie wykonał skutecznie przysługującego mu bezspornie, według prawa niemieckiego, rzeczowego prawa pierwokupu do położonej w Niemczech nieruchomości gruntowej?
- 4) Czy sąd, przed który wytoczono powództwo później, w ramach rozstrzygnięcia na podstawie art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 i tym samym jeszcze przed rozstrzygnięciem kwestii jurysdykcji przez sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, ma obowiązek sprawdzić, czy sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, jest niewłaściwy na mocy art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, gdyż tego rodzaju brak właściwości sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, na podstawie art. 35 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 prowadziłby do tego, że nie uznano by ewentualnego orzeczenia sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo? Czy art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 nie ma zastosowania w odniesieniu do sądu, przed który wytoczono powództwo później, gdy sąd ten dojdzie do przekonania, że sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, nie jest właściwy na mocy art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001?
- 5) Czy sąd, przed który wytoczono powództwo później, w ramach rozstrzygnięcia na podstawie art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 i tym samym jeszcze przed rozstrzygnięciem kwestii jurysdykcji przez sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, ma obowiązek sprawdzić zarzut jednej strony, że druga strona poprzez zwrócenie się do sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, nadużyła prawa? Czy art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 nie ma zastosowania w odniesieniu do sądu, przed który wytoczono powództwo później, gdy sąd ten dojdzie do przekonania, że zwrócenie się do sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, nastąpiło z nadużyciem prawa?
- 6) Czy zastosowanie art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 wymaga, by sąd, przed który wytoczono powództwo później, najpierw rozstrzygnął, że w konkretnym przypadku art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 nie ma zastosowania?

- 7) Czy w ramach korzystania ze swobodnego uznania przyznanego przez art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 można uwzględnić:
- a) że sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, znajduje się w państwie członkowskim, w którym postępowania statystycznie trwają znacznie dłużej niż w państwie członkowskim siedziby sądu, przed który wytoczono powództwo później;
 - b) że w ocenie sądu, przed który wytoczono powództwo później, należy stosować prawo państwa członkowskiego, w którym znajduje się siedziba sądu, przed który wytoczono powództwo później;
 - c) wiek jednej ze stron;
 - d) szanse na powodzenie powództwa przed sądem, przed który najpierw je wytoczono?
- 8) Czy przy wykładni i stosowaniu art. 27 i 28 rozporządzenia nr 44/2001 należy oprócz celu unikania niezgodnych ze sobą lub sprzecznych orzeczeń uwzględnić także przysługujące drugiemu powodowi prawo do ochrony sądowej?”.

W przedmiocie wniosku o otwarcie na nowo ustnego etapu postępowania

- 28 Pismem z dnia 11 lutego 2014 r., które wpłynęło do sekretariatu Trybunału w dniu 21 lutego 2014 r., M. Weber wniosła, w następstwie opinii przedstawionej przez rzecznika generalnego w dniu 30 stycznia 2014 r., o otwarcie na nowo ustnego etapu postępowania, podnosząc, że opinia zawierała błędy co do faktów i co do prawa.
- 29 Trybunał może, na wniosek stron, zarządzić otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo, stosownie do art. 83 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli uzna, że okoliczności zawisłej przed nim sprawy nie są wystarczająco wyjaśnione, lub jeżeli sprawa ma zostać rozstrzygnięta na podstawie argumentu, który nie był przedmiotem dyskusji między stronami (zob. podobnie wyrok z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie C-470/12 *Pohotovost*, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 30 W niniejszej sprawie tak jednak nie jest. Trybunał uważa bowiem, że dysponuje wszystkimi elementami koniecznymi do wydania rozstrzygnięcia. Jeżeli chodzi o opinię rzecznika generalnego, to – skoro Trybunał nie jest nią związany – nie jest konieczne otwieranie na nowo ustnego etapu postępowania za każdym razem, gdy w danej kwestii rzecznik generalny wyraża pogląd, z którym strony w postępowaniu głównym się nie zgadzają.
- 31 W tych okolicznościach i po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego należy oddalić wniosek o otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania trzeciego

- 32 Poprzez pytanie to, które należy rozważyć w pierwszej kolejności, sąd odsyłający pyta zmierzając zasadniczo do ustalenia, czy art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że do kategorii „sporów, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach”, o której mowa w tym przepisie, należy powództwo, takie jak wytoczone w niniejszej sprawie przed sąd innego państwa członkowskiego, zmierzające do uzyskania stwierdzenia nieważności wykonania prawa pierwokupu obciążającego tę nieruchomość i wywierającego skutki erga omnes.

W przedmiocie dopuszczalności

- 33 M. Weber podniosła niedopuszczalność tego pytania, twierdząc, że dotyczy ono kwestii, która nie ma żadnego znaczenia dla postępowania zawisłego przed sądem niemieckim, przed który później wytoczono powództwo, nawet jeżeli może mieć jednak ono pewne znaczenie dla sprawy zawisłej przed sądem włoskim, przed który najpierw wytoczono powództwo. W tej kwestii w szczególności podnosi ona, że sąd, przed który później wytoczono powództwo, nie jest uprawniony do badania jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo. Pytanie to nie ma zatem znaczenia dla w kontekście postanowienia o zawieszeniu postępowania, które sąd odsyłający może wydać na podstawie art. 27 i 28 rozporządzenia nr 44/2001.
- 34 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach postępowania, o którym mowa w art. 267 TFUE, opartego na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ocena stanu faktycznego sporu w postępowaniu głównym oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego należą wyłącznie do sądu krajowego. Tak samo jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena niezbędności orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, z którymi zwraca się do Trybunału. W konsekwencji jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (zob. w szczególności wyrok z dnia 21 lutego 2013 r. w sprawie C-332/11 ProRail, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Tak więc oddalenie przez Trybunał wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonego przez sąd krajowy jest możliwe tylko wtedy, gdy okazuje się w sposób wyraźny, że wykładnia prawa Unii, o którą wnosi sąd krajowy, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym czy przedmiotem głównego sporu lub też gdy problem ma charakter hipotetyczny lub Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu postawione (zob. podobnie w szczególności wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r. w sprawie C-413/12 Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 Sytuacja taka nie ma jednak miejsca w niniejszej sprawie.
- 37 Z informacji dostarczonych przez sąd odsyłający wynika bowiem jasno, że może on stanąć w obliczu konieczności zbadania kwestii ważności skorzystania przez M. Weber z prawa pierwokupu nieruchomości, która to kwestia jest przedmiotem sporu zawisłego przed sądem włoskim. Tak więc dokonanie przez Trybunał wykładni art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 pozwoli sądowi odsyłającemu ustalić, czy spór przed nim zawisły należy do kategorii sporów, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach, i wydać w tej kwestii rozstrzygnięcie.
- 38 W tych okolicznościach pytanie trzecie należy uznać za dopuszczalne.

Co do istoty

- 39 Jak wynika z art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, sądy państwa członkowskiego, w którym położona jest dana nieruchomość (forum rei sitae) posiadają jurysdykcję wyłączną w przedmiocie praw rzeczowych na nieruchomości.
- 40 Trybunał miał już sposobność wskazać – w orzecznictwie dotyczącym art. 16 pkt 1 lit. a) Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32, zwanej dalej „konwencją brukselską”), które to orzecznictwo pozostaje aktualne również dla potrzeb wykładni art. 22 pkt 1 – że w celu zapewnienia, na ile to możliwe, równości i jednolitości praw i obowiązków wynikających z tej konwencji dla państw

członkowskich i zainteresowanych osób, znaczenie wyrażenia „których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach” powinno być w prawie Unii określone w sposób autonomiczny (zob. podobnie wyrok z dnia 10 stycznia 1990 r. w sprawie C-115/88 Reichert i Kockler, Rec. s. I-27, pkt 8 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 41 Z tej perspektywy należy wziąć pod uwagę fakt, że zasadniczą podstawą jurysdykcji wyłącznej sądu państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona, jest okoliczność, że ze względu na bliskość położenia sąd miejsca położenia nieruchomości znajduje się w najbardziej sprzyjającej sytuacji, by zapoznać się ze stanem faktycznym oraz stosować przepisy i zwyczaje, które są zwykle przepisami i zwyczajami państwa położenia (ww. wyrok w sprawie Reichert i Kockler, pkt 10).
- 42 Trybunał miał już sposobność orzec, że wykładni art. 16 konwencji brukselskiej, a tym samym art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, należy dokonywać w ten sposób, że jurysdykcja wyłączna sądów umawiającego się państwa, w którym nieruchomość jest położona, obejmuje nie wszystkie sprawy, które dotyczą praw rzeczowych na nieruchomości, lecz tylko te spośród nich, które należą do zakresu zastosowania rzeczowej konwencji lub, odpowiednio, rzeczowego rozporządzenia i zaliczają się do spraw, które jednocześnie zmierzają z jednej strony do określenia granic lub składu nieruchomości, własności, posiadania lub istnienia innych praw rzeczowych na nieruchomości oraz z drugiej strony do zapewnienia osobom, którym te prawa przysługują, ochrony związanych z nimi uprawnień (wyrok z dnia 3 października 2013 r. w sprawie C-386/12 Schneider, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 43 Podobnie, odwołując się do sprawozdania w sprawie konwencji dotyczącej przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej do konwencji w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, jak również protokołu dotyczącego jej wykładni przez Trybunał opracowanego przez P. Schlossera (Dz.U. 1979, C 59/71, pkt 166), Trybunał przypomniał, że różnica między prawem rzeczowym a prawem obligacyjnym zasadza się na fakcie, że to pierwsze, obciążające rzecz, wywołuje skutki erga omnes, podczas gdy na drugie można powołać się wyłącznie przeciwko dłużnikowi (zob. postanowienie z dnia 5 kwietnia 2001 r. w sprawie C-518/99 Gaillard, Rec. s. I-2771, pkt 17).
- 44 Jeżeli chodzi o niniejszą sprawę, to – jak wskazał rzecznik generalny w pkt 31 opinii oraz jak zauważyli sąd odsyłający, I. Weber, rząd niemiecki oraz Komisja Europejska – powództwo takie jak to, które zostało wytoczone przez spółkę Z. GbR przed sąd włoski, zmierzające do uzyskania stwierdzenia, że rzeczowe prawo pierwokupu obciążające nieruchomość położoną w Niemczech nie zostało wykonane w sposób ważny, mieści się w kategorii sporów, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach w rozumieniu art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.
- 45 Jak bowiem wynika z akt sprawy będących w dyspozycji Trybunału, prawo pierwokupu takie jak przewidziane w § 1094 BGB, obciążające nieruchomość i wpisane do księgi wieczystej, nie tylko wywołuje skutki względem dłużnika, ale ponadto gwarantuje uprawnionemu z tego prawa prawo do przeniesienia własności także w odniesieniu do osób trzecich. Zatem w sytuacji gdy umowa sprzedaży została zawarta między osobą trzecią a właścicielem obciążonej nieruchomości, konsekwencją ważnego wykonania prawa pierwokupu jest bezskuteczność sprzedaży względem uprawnionego z tego prawa oraz obowiązek zawarcia takiej umowy między uprawnionym a właścicielem na takich samych warunkach, na jakich została zawarta umowa między właścicielem a osobą trzecią.
- 46 Wynika stąd, że jeżeli osoba trzecia będąca nabywcą kwestionuje ważność wykonania rzeczowego prawa pierwokupu w powództwie takim jak to, które zostało wytoczone przed Tribunale ordinario di Milano, sprawa ta zmierza zasadniczo do określenia, czy wykonanie prawa pierwokupu pozwoliło na zapewnienie, względem uprawnionego, prawa do przeniesienia własności spornej nieruchomości. W takim wypadku, jak wynika z pkt 166 sprawozdania Schlossera, o którym mowa w pkt 43 niniejszego wyroku, spór dotyczy prawa rzeczowego na nieruchomości i należy do wyłącznej jurysdykcji forum rei sitae.

47 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że do kategorii sporów, „których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach”, o której mowa w tym przepisie, należy powództwo, takie jak wytoczone w niniejszej sprawie przed sądem innego państwa członkowskiego, zmierzające do uzyskania stwierdzenia nieważności wykonania prawa pierwokupu obciążającego tę nieruchomość i wywierającego skutki erga omnes.

W przedmiocie pytania czwartego

48 Poprzez pytanie to, które należy rozważyć w drugiej kolejności, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że przed zawieszeniem postępowania na podstawie tego przepisu sąd, przed który później wytoczono powództwo, ma obowiązek zbadania, czy z powodu naruszenia jurysdykcji wyłącznej przewidzianej w art. 22 pkt 1 tego rozporządzenia ewentualne orzeczenie co do istoty wydane przez sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, nie będzie nieuznane w innych państwach członkowskich na podstawie art. 35 ust. 1 tego rozporządzenia.

49 Należy przypomnieć, że z brzmienia art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że w sytuacji zawisłości sporu sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, a jeżeli tak się stanie, stwierdza brak swojej jurysdykcji na rzecz tego sądu.

50 Trybunał, któremu zadano w przeszłości pytanie, czy postanowienie konwencji brukselskiej odpowiadające art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, to jest art. 21 tej konwencji, zezwala sądowi, przed który wytoczono powództwo później, na badanie jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, lub zobowiązuje go do takiego badania, orzekł, że z zastrzeżeniem sytuacji, gdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, posiada jurysdykcję wyłączną przewidzianą w konwencji brukselskiej, a w szczególności w jej art. 16, rzeczony art. 21 dotyczący zawisłości sporu należy interpretować w ten sposób, że jeżeli kwestionowana jest jurysdykcja sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed który powództwo wytoczono później, może jedynie - jeżeli nie stwierdzi braku swojej jurysdykcji - zawiesić postępowanie i nie ma możliwości badania jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo (zob. wyrok z dnia 27 czerwca 1991 r. w sprawie Overseas Union Insurance i in., Rec. s. I-3317, pkt 20, 26).

51 Wynika stąd, że skoro sąd, przed który w postępowaniu głównym wytoczono powództwo później, w żaden sposób nie powołał się na swoją wyłączną jurysdykcję, Trybunał zwyczajnie odstąpił od wypowiedzenia się w kwestii wykładni art. 21 konwencji brukselskiej w sytuacji specyficznie zastrzeżonej (wyroki: z dnia 9 grudnia 2003 r. w sprawie C-116/02 Gasser, Rec. s. I-14693, pkt 45; z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie C-1/13 Cartier parfums – lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, pkt, 26).

52 Prawdą jest, że Trybunał, zapytany później o relację między art. 21 konwencji brukselskiej i jej art. 17, dotyczącym jurysdykcji wyłącznej na podstawie klauzuli prorogacyjnej, będącym odpowiednikiem art. 23 rozporządzenia nr 44/2001, w ww. wyroku w sprawie Gasser orzekł, że okoliczność, iż jurysdykcja sądu, do którego wniesiono powództwo później, jest podnoszona na podstawie art. 17 tej konwencji, nie może podważyć stosowania normy proceduralnej zawartej w art. 21 rzeczony konwencji, opartej wyraźnie i wyłącznie na porządku chronologicznym wytaczania powództw.

53 Jednakże, jak wskazano w pkt 47 niniejszego wyroku i w odróżnieniu od sytuacji, w której wydano ww. wyrok w sprawie Gasser, w niniejszej sprawie jurysdykcja wyłączna na podstawie art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, wchodzącego w skład sekcji 6 jego rozdziału II, przysługuje sądowi, przed który powództwo wytoczono później.

- 54 Tymczasem, zgodnie z art. 35 ust. 1 tego rozporządzenia, orzeczeń wydanych jednym z państw członkowskich nie uznaje się, jeżeli są one sprzeczne z przepisami sekcji 6 rozdziału II rzeczonoego rozporządzenia, dotyczącej jurysdykcji wyłącznej.
- 55 Z powyższego wynika, że jeżeli w sytuacji takiej jaka ma miejsce w postępowaniu głównym sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, wyda orzeczenie z naruszeniem art. 22 pkt 1 tego samego rozporządzenia, orzeczenie to nie będzie mogło zostać uznane przez sąd, przed który powództwo wytoczono później.
- 56 W takich okolicznościach sąd, przed który później wytoczono powództwo, nie jest już uprawniony do zawieszenia postępowania lub do stwierdzenia braku swojej jurysdykcji i powinien rozstrzygnąć co do istoty przedłożone mu żądanie w celu zapewnienia przestrzegania tej zasady jurysdykcji wyłącznej.
- 57 Każda inna wykładnia stałaby w sprzeczności z celami leżącymi u podstaw systemu rozporządzenia nr 44/2001, takimi jak harmonijne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości poprzez unikanie negatywnych sporów kompetencyjnych, swoboda przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, a w szczególności ich uznawanie.
- 58 Jak bowiem wskazał również rzecznik generalny w pkt 41 opinii, fakt, że na podstawie art. 27 rozporządzenia sąd, przed który później wytoczono powództwo i który posiada jurysdykcję wyłączną na podstawie art. 22 pkt 1 tego rozporządzenia, zawiesi postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, a jeśli tak się stanie, stwierdzi brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu, nie będzie odpowiadać wymogowi prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.
- 59 Ponadto zagrożona byłaby realizacja celu wyrażonego w art. 27 tego rozporządzenia, którym jest unikanie sytuacji, gdy orzeczenie nie zostanie uznane z tego powodu, że jest nie do pogodzenia z orzeczeniem wydanym w sprawie między tymi samymi stronami w państwie wezwanym w specyficznym kontekście późniejszego wytoczenia powództwa przed sąd posiadający jurysdykcję wyłączną na podstawie art. 22 pkt 1 rzeczonoego rozporządzenia.
- 60 W świetle ogółu powyższych rozważań na pytanie czwarte należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że przed zawieszeniem postępowania na podstawie tego przepisu sąd, przed który później wytoczono powództwo, ma obowiązek zbadania, czy z powodu naruszenia jurysdykcji wyłącznej przewidzianej w art. 22 pkt 1 rzeczonoego rozporządzenia ewentualne orzeczenie co do istoty wydane przez sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, nie będzie uznane w innych państwach członkowskich na podstawie art. 35 ust. 1 tego rozporządzenia.

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego, jak również pytań od piątego do ósmego

- 61 Jeżeli chodzi o pytania pierwsze i drugie, jak również pytania od piątego do ósmego, to należy stwierdzić, że dotyczą one z jednej strony zakresu stosowania art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 oraz okoliczności, które sąd, przed który później wytoczono powództwo, powinien wziąć pod uwagę, gdy – w przypadku zawisłości sporu – postanawia zawiesić postępowania, a z drugiej strony relacji między art. 27 i art. 28 tego rozporządzenia oraz kryteriów, które sąd, przed który później wytoczono powództwo, może uwzględnić w ramach przysługujących mu uprawnień dyskrecyjnych w przypadku spraw wiążących się ze sobą.
- 62 Jak wskazał w istocie rzecznik generalny w pkt 20 opinii, sąd, przed który później wytoczono powództwo, posiadający jurysdykcję wyłączną na podstawie art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, nie może być zobowiązany do badania kwestii, czy spełnione zostały przesłanki zawisłości sporu w odniesieniu do sprawy, w której powództwo zostało do niego wniesione później

- 63 Takie sprawdzenie jest bowiem zbędne, skoro sąd, przed który później wytoczono powództwo, ma prawo uwzględnić, w ramach orzeczenia wydawanego na podstawie art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, okoliczność, że ewentualne orzeczenie co do istoty wydane przez sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, nie zostanie uznane w innych państwach członkowskich na podstawie art. 35 ust. 1 tego rozporządzenia z powodu naruszenia jurysdykcji wyłącznej przewidzianej w art. 22 pkt 1 rzeczonoego rozporządzenia.
- 64 W konsekwencji pytanie o elementy, jakie sąd, przed który później wytoczono powództwo, powinien uwzględnić przy wydawaniu swego orzeczenia, nie jest już aktualne.
- 65 Podobnie rzecz się przedstawia w odniesieniu do relacji między art. 27 i art. 28 tego rozporządzenia, a także kryteriów, które sąd, przed który później wytoczono powództwo, może uwzględnić w ramach przysługujących mu uprawnień dyskrejonalnych w przypadku spraw wiążących się ze sobą. Jeżeli bowiem sąd, przed który później wytoczono powództwo, posiada jurysdykcję wyłączną, co ma miejsce w postępowaniu głównym, nie może wystąpić zbieg przepisów art. 27 i 28 rzeczonoego rozporządzenia.
- 66 W świetle powyższych rozważań należy stwierdzić, że z uwagi na treść odpowiedzi udzielonej na pytania trzecie i czwarte, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie, jak również pytania od piątego do ósmego.

W przedmiocie kosztów

- 67 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 22 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, należy interpretować w ten sposób, że do kategorii sporów, „których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach”, o której mowa w tym przepisie, należy powództwo, takie jak wytoczone w niniejszej sprawie przed sąd innego państwa członkowskiego, zmierzające do uzyskania stwierdzenia nieważności wykonania prawa pierwokupu obciążającego tę nieruchomość i wywierającego skutki erga omnes.**
- 2) **Artykuł 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że przed zawieszeniem postępowania na podstawie tego przepisu sąd, przed który później wytoczono powództwo, ma obowiązek zbadania, czy z powodu naruszenia jurysdykcji wyłącznej przewidzianej w art. 22 pkt 1 rzeczonoego rozporządzenia ewentualne orzeczenie co do istoty wydane przez sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, nie będzie uznane w innych państwach członkowskich na podstawie art. 35 ust. 1 tego rozporządzenia.**

Podpisy